౧౯౬౦

పదేళ్ళకి స్వదేశానికి తిరిగి వొచ్చాను. ఇండియా రాయబారి కింద నన్ను జూలూలాండుకి పంపారన్నమాట జగద్విఖ్యాతమే. నూలు పోటీ పరీక్షలో, మా బావమరిది ధర్మాన నాకు మొదటి బహుమానం రావడం వల్లనూ, ఇంగ్లీషు వారు నన్ను ఆరుసార్లు జైలుకి పంపడం వల్లనూ ఆ ఉద్యోగం నాకు నేనే పిలిచి ఇప్పించుకున్నాను. రోడ్డుమీదివాళ్ళని తన్నవచ్చునా ఎంత తాగితే మాత్రం, అన్న విషయాలపై నాకూ పోలీసు వాళ్ళకీ భేదాభిప్రాయాలు ఏర్పడబట్టి మొదటి రెండు సారులూ నన్ను బలవంతాన జైలుకి పంపారు. ఖద్దరు కట్టుకున్నాను, గనక "గాంధీకి జై" అంటూ జైలుకి వెళ్ళాను. మూడోసారి ఎక్కడ వున్నామో ఏం చేస్తున్నామో తెలీక కాంగ్రెసువాళ్ళని పోలీసువాళ్ళు మీటింగులో తంతూవుంటే, పాతకోపాన ఓ ఇన్‌స్పెక్టర్ని సీసాకాయితో నెత్తిమీద కొట్టేటప్పటికి మళ్ళీ జైలులో పెట్టారు. విడుదల ఐనప్పుడు తక్కిన వాళ్ళకన్న నాకు ఎక్కువ పూలదండలు వేసి వూరేగించడంవల్ల తరవాత ప్రతిసారీ జైలుకి వెళ్ళడం తప్పిందికాదు.

రెండు మూడు సంవత్సరాలు భారత ప్రతినిధిగా ఆ దేశంలోవున్న తరవాత నా ఉద్యోగం ఉందో లేదో నాకు నిశ్చయం కాలేకపోయింది. ఈ దేశంలో నన్ను నియమించిన ప్రభుత్వం నిలిచిందో వూడిందో తెలీలేదు. కాని అప్పటికే నేను స్వంయపోషక ప్రావీణ్యున్నైనాను. అంటే అక్కడి స్త్రీలు నా మీద ఎక్స్పెరిమెంట్ చేయ మొదలుపెట్టారు. నా రంగు వాళ్ల నించి భేదించడం వల్ల, నాలో శృంగారభేదంకూడా వుంటుందని ప్రతీతి కలిగింది. కొంతకాలం ధనంగల వితంతువుల చేతులు మారాను. నాకోసం డిమాడు అమితమై, వాళ్లలో వాళ్లు కాంపిటీషన్ భరించలేక, స్త్రీలు ఒక మీటింగుచేసి, నన్ను నా స్వదేశానికి పంపితేనే గాని అంతర్ జాత్యుద్ధం తప్పదని భయపడి, రిలీఫ్ ఆర్డర్ నాచేతి కిచ్చారు. రెండు నెలలు వీడ్కోలు విందులూ పడకలూ జరిగాయి. బలము సీదాపోయి, ఇంక బతుకుమీద ఆశవుంటే భారతమాతని చూడాలంటే పడవెక్కక తప్పదనుకున్నాను. మొత్తానికి, జూలూ దేశంలో భాతర జాతికి కామ ప్రతిష్ఠని. అందులో స్వతంత్ర భారత స్తంభన కీర్తిని అప్రతిహతంగా నిలబెట్టగలిగాననీ నా గర్వం.

రేవు పట్నానికి వెళ్లి ఓడల ఆఫీసులో ఇండియాకి వెళ్లాలని అడిగాను.

"ఇండియా ? ఇండియా ?" అని తల గోక్కున్నాడు ఆ ఆఫీసరు.

"అవును."

"ఇండియా?... అవును.... ఇండియా. ఒక దేశం వుండాలి అట్లాంటిది." అని పక్కవాళ్లని పిలిచాడు. వాళ్లు లేచివొచ్చి ఆయన చుట్టూ నుంచున్నారు.

"ఇండియా వెళ్లాలిట. ఇండియా ఎక్కడ వుంది ?"

"సయాంకి తూర్పుగా, చైనాకి నైరుతిగా వుండేది పూర్వం" అన్నాడు ఒక జాగ్రఫీ పండితుడు.

"ఇప్పుడు అక్కడ లేదా ?" అన్నాను గద్గదకంఠంతో.

"వుండే వుండవొచ్చు... ఎందుకంటే, చాలా రోజులయింది ఆ దేశం సంగతి విని." అన్నాడు ఒకాయన.

"అంత కళ్లు మూసుకుపోయినాయా మీకు ?" అన్నాను కోపంతో. నన్ను వేళాకోళం చేస్తున్నారని.

"కోప్పకండి, మేమే కాదు. ప్రపంచంలో ఎవరికీ అట్టే తెలీనట్టుంది. ఆ దేశం సంగతి ఇప్పుడు" అన్నారు ఇంకోరు.

"ఏం ?"

ఆలోచించారు వాళ్ళు. ఒకాయనకి జ్ఞాపకం వొచ్చినట్టుంది.

"ఆ.... అదీ.... స్వయం నిర్ణ యం అయిపోయింది" అన్నాడు.

"అవును. స్వయం నిర్ణయం అయిపోయింది" అన్నాడు ఇంకో ఆయన జాలిగా.

"అవును పాపం స్వయం నిర్ణ యం చేసుకుంది" అన్నాడు పెదవి విరిచి ఇంకో ఆయన.

"అంటే ?" అని అడిగాను.

"అంటే. తన సామానుల్ని తానే తయారుచేసుకుంటోంది."

"అయితేనేం ? తప్పా ?"

"తప్పేముంది ? ఇతర ప్రపంచంతో సంబంధంపోయింది."

"మరి ఎగుమతులు ?"

"తన సరుకుల్ని తానే వుపయోగించుకుంటోంది."

"ఇతరదేశాలతో రాయబారం ?"

"ఇండియాకి అవసరంలేదు."

"మరి యుద్ధాలూ, సంధులూ ?"

"ఏమఖ్ఖర్లేదు. ఎవరినించీ ఆ దేశానికి భయంలేదు."

"ఎందుచేత ?"

"సహాయనిరాకణం చేస్తుంది."

"ఓ."

అని దిక్కులు చూస్తున్నాను.

"మరి మా దేశం స్టీమర్లు రావా ఈ దేశానికి ?"

ఇంతలో ఇంకో ఆయన వొచ్చాడు.

"ఇండియా సంగతా ? ఇండియాకి" స్టీమర్లు లేవు. యుద్ధనౌకలు లేవు, ఏ దేశంనించీ స్టీమర్లు ఆ దేశానికిపోవు అవసరం లేదు. ఆ దేశాన్నించి ఇంకో దేశానికి స్టీమర్లు రావు."

ఆరు వారాలు కాచుకొని సింహళం వెళ్ళే వోడని ఒకదాన్ని పట్టుకున్నాను. ఆవోడ అధిపతి.

"ఇప్పుడు లోకంమారింది. మిమ్మల్ని దిగనీరు సింహళంలో, దిగనిచ్చినా, ఇండియాకి రాకపోకలు లేవు సింహళంనించి. అయినా ఎందుకువెడతారు ఆ దేశం ? వొద్దు, నా మాట వినండి" అన్నాడు.

ఎట్లాగయితేనేం బతిమాలి బొంబాయిలో నన్ను దింపడానికి ఏర్పాటు చేసుకున్నాను. అంటే నా శక్తిగల ప్రియురాలి ఇంఫ్లూయెన్స్ ఉపయోగించి.

ఓ అర్థరాత్రికి బొంబాయి చాలా కులాసాగా ప్రయాణంచేసి చేరుకున్నాను. పోవొద్దని నా మెడచుట్టూ చేతులు పెనవేసుకుకూచున్న బర్మీసు వనితనీ, నా నడుంచుట్టూ కన్నీళ్ళతో వేళ్ళాడుతున్న జపాను ప్రియురాలినీ తప్పించుకొని చిన్నపడవలో ఎక్కాను. ఆ పడవ నన్ను వొడ్డున దించి చక్కాపోయింది.

హార్బర్‌లో లైట్లు వెలుగుతున్నాయి. కాని ఎవరూ లేరు, ఏవోడలూ లేవు. నా వెంట నాలుగు బరువైన పెట్టెలు తీసుకొచ్చాను. ఏం తోచక ఆ పెట్టెల్ని వొదిలి అటూ ఇటూ నడిచాను. ఒకచోట పడిపోయిన ఒక గదిమీద 'కస్టమ్సు' అని హిందీలో ఒక బోర్డువుంది, ఒక్కొక్క పెట్టెనే మోసుకుపోయి అక్కడ పెట్టుకుని తలుపుకొట్టాను. చాలాసేపటికి కళ్ళు నలుముకుంటో ఒకాయన గడియతీసి తలుపులోంచి తొంగి చూశాడు. నేను గబగబా ప్రశ్నలడిగాను. ఇదివరకు నేర్చుకున్న తురకంలో.

"కార్లు లేవా ! కూలీలు లేరా ? కస్టము లేదా ?" ఇట్లాంటివి.

వాటిన్నిటికీ అతను, మంచి హిందీలో "ఎవరు" అన్నాడు.

చెప్పాను.

"ఓడలోంచి దిగారా ? ఓడలోంచి ?" అని వింతగా సముద్రంకేసి చూశాడు.

చాలా ఇంటరెస్టుతో, అపూర్వమైన విశేషం జరిగినట్లు, నా సంగతంతా కనుక్కున్నాడు.

"తమాషా, తమాషా" అంటో తలుపు వేసుకొంటున్నాడు.

నేను అడ్డుపడి ఆపి, "నేనేం చెయ్యాలి ?" అని అడిగాను.

"నిద్ర వొస్తోంది" అన్నాడు.

"మరి కష్టమ్సు సంగతేమిటి ?" అన్నాను.

"వూళ్ళో వున్నాడనుకుంటాను, పిలిపిస్తాను" అన్నాడు.

"మీరెవరు ?"

"నేను బాంబే గవర్నర్ని. సముద్రంగాలికి ఇక్కడ పడుకున్నాను" అన్నాడు; ఆ పడిపోయిన పాత గదిలో.

పిచ్చివాడితో మాట్లాడుతున్నాను, ఆ గవర్నరు తెల్ల ని ఖద్దరు నిక్కరూ బనియనూ వేసుకున్నాడు.

"మరి నే నెక్కడికిపోను ?"

"ఎక్కడికిపోవాలి మీరు ?"

గొర్రిపూడి మా వూరు.

"రైలు దొరికిందాకా హొటలుకి వెళ్ళాలి."

"హొటలా ? హొటలేమిటి ? సరే వెళ్ళండి" అని తలుపు మూసుకుంటున్నాడు.

ఇంతలో అతని మల్లేనే - అంటే ఖద్దరూ నిక్కరూ, బనియనూ - కాని ఆకుపచ్చరంగువి వేసుకున్న ఇంకొక అతను వొచ్చాడు, ఆ గవర్నరు, "అమ్మా రక్షించావు. ఇతని సంగతి చూడు" అని వెళ్ళి తలుపు వేసుకుని పడుకున్నాడు.

మళ్ళీ ఈ కొత్త అతనికి నా కథ అంతా చెప్పాను. అంతకన్న ఆశ్చర్యంతో బాధ్యతతోనూ విన్నాడు.

"మీరెవరు ?" అన్నాను.

"నేను పోలీసు. అదృష్టమే. ఈ వుక్కకి నిద్రపట్టక ఇటు షికారు వొచ్చాను. సరే వుండండి ఇక్కడే." అని వెడుతున్నాడు.

"ఇక్కడా ? ఎట్లా వుండను ? నిద్రపోవొద్దా ?"

"ఓ టాక్సీ తెప్పిస్తే -" అన్నానుమళ్ళీ.

"ఝిఞఙ !!! అంటే ?"

"అంటే..." తలగోక్కున్నాను.

"ఇక్కడ బావుండలేదా ? చల్లనిగాలీ అదీ. వూళ్ళో వుక్క. అదిగాక కష్టంసు ఆయన వొస్తేనేగాని రైలెక్కడానికి వీల్లేదు."

"ఎప్పుడు వొస్తాడు ?"

"కబురు పంపుతాను. రేపు"

"అదేమిటి ? ఎప్పుడూ వుండదా ఇక్కడ ?"

"ఎందుకూ వుండడం ? మీకు తొందరా ?"

"కాదా ?"

"ఎందుకు తొందర ?"

"మా వూరు పోవాలి."

"ఎవరన్నా మీవాళ్ళకి చాలా జబ్బుగా వుందా ?"

"లేదు వెళ్ళాలి."

ఆశ్చర్యంగా చూశాడు. 'తొందర' అనేమాట విననట్టు.

"సరే కానీండి, తమాషా మనిషిలాగు వున్నారు. రండి" అని పక్కన ఇంకోచిన్న రెల్లుపాక దగ్గిరికి వెళ్ళి తలుపుకొట్టాడు. ఎవరూపలకలేదు, కాని తలుపు గట్టిగాతోస్తే వూడివొచ్చింది. ఆ గదిలో ఓ పాత టెలిఫోను వుంది. దానినిండా రెండు అంగుళాల ఎత్తున దుమ్ము. టార్చిలైటుతో ఓ చిరుగుపుస్తకంలో ఓ నంబరు వెతికి, డయల్ చేశాడు. కొంచెం సేపటికి గంట మోగింది. ఏం చెప్పాలో కనుక్కుందామని చూస్తే ఆ పోలీసు లేడు. వెనక గదిలో ఎవరినో లేపుతున్నాడు.

ఎవరో నా చెవులో టెలిఫోనులో 'ఎవరు ? ఎవరు' అంటున్నాడు.

"కష్టమ్సు మీరేనా ?"

"అవును. ఏం ?"

"పడవదిగి వొచ్చాను."

"అవతలపో. నిద్ర వొస్తోంది."

"రండి."

"వూరికే గోల చెయ్యకు. అర్థరాత్రి ఏమిటీ వేళాకోళం."

నిజమని నచ్చచెప్పాను.

"గవర్నమెంటు ఎద్దుని పొలానికి తోలాము. నడిచి రావాలి. సరే కానీ" అన్నాడు.

ఇంతలో లోపల్నించి ఒకాయన వొచ్చాడు దీపంతో. మాసిపోయిన చక్కమీద.

"టెలిగ్రాపు ఆఫీ"సని రాసివుంది గోడకి.

"టెలిగ్రాం పంపుతారా ?" అన్నాను ఆ కొత్త ఆయన్ని.

"టెలిగ్రాం ? టెలిగ్రామేమిటి ? ఎందుకు టెలిగ్రాం ?"

"నేను వొచ్చానని మా బావకి...."

"ఎందుకు ఆయనికి !"

"మీ కెందు కదంతా ?"

"పంపితీరాలా ?"

"తప్పదు."

"వెంటనేనా ?"

"వెంటనే... ఎప్పటికి అందుతుంది ?"

"రెండు మూడు రోజుల్లో !"

"రెండు మూడు రోజులు ? ఎందుకు"

"వాళ్ళందరూ ఆఫీసులో వుంటారా ? ఎక్కడికి పోతారో, ఇళ్ళదగ్గిర వుంటే తొరగానే అందుతుంది. మీ అదృష్టం. రాసి ఇవ్వండి పంపుతా. మళ్ళా రేపు వుండను."

ఓ కాయితం రాసి ఇచ్చాను.

"ఇదేం భాష ?"

"ఇంగ్లీషు."

"మాకు తెలీదు."

టెలిగ్రాం బోర్డుమీద నుంచి గబ్బిలం పెంటలూ, బూజా అవీ దులిపి తీసి కొడితే, తుప్పు పట్టడంచేత అది కదలలేదు.

"పోనీలెండి, రేపు పెద్ద ఆఫీసునించి పంపుతాను."

"ఇంకా ఏం పెద్ద ఆఫీసు ? ఈ ఊరికీ ఇది వొకటే ఆఫీసు" అని లోపలికి వెళ్ళి నూనె తీసుకొచ్చి ఆ మరలో పోస్తున్నాడు.

నాకు సందేహమొచ్చింది.

"ఇది బాంబే కాదా ?"

"కాక !" అని, మెల్లిగా టెలిగ్రాం కొట్టడం ప్రారంభించాడు.

"అక్కడ తీసుకుంటున్నట్టు లేదు."

"ఎక్కడ ?"

"మద్రాసులో, లేడు గావును !"

ఇంతలో కష్టమ్సు వొచ్చి నా కథనంతా విన్నాడు.

"సరే. పెట్టెల్లో ఏమున్నాయో చూద్దాం" అన్నాడు.

"యామయ్యా, బట్టలమీద పన్ను వుందా ?"

ఆయన బట్టలు వీల్లేదు. సంవత్సరానికి అయిదు గజాలు..... ఇవేం బుడ్లు?"

"అత్తరు."

"అత్తరా ? వొరే, అత్తరు పూసుకునేవాళ్ళు కదరా ? దీనిమీద పన్ను వుందా ? కష్టమ్సు పుస్తకం ఇంటిదగ్గిర వుండాలి...... సరేలెండి. ఇవేం బుడ్లు ?"

"విస్కీ"

"విస్కి! ఒరే విస్కీ అని విన్నాం కదరా చిన్నప్పుడు? ఏం చేస్తారు?"

"తాగుతారు."

"ఎందుకు తాగడం ?"

"వుషారుకి."

"ఓ. సారా కాదుకద !"

"కాదు."

"కల్లు కాదా ?"

"కాదు"

"ద్రాక్షాసవ కాదా ?"

"కాదు."

"అయితే తీసుకుపొండి. ఈ అత్తరుబుడ్లు మాత్రం వీల్లేదు" అన్నాడు.

"ఎక్కడికి వెళ్ళను ?"

"ఎక్కడికి వెళ్ళాలి ?"

"గొర్రెపూడికి. రైలెప్పుడు ?"

"ఏం వారం ఇవాళ ? శనివారం. ఇవాళ తెల్లారకట్టే మీ వేపు రైలు. మళ్ళీ వారందాకా లేదు నా బండీ వొస్తుంది. దాంటో వెడుదురు గాని" అన్నాడు.

కాని పరిస్థితులు భరించలేక ఈ లోపల విస్కీ బాగా తాగడం వల్ల తరవాత ఏం జరిగిందో నాకు తెలీదు.

తెల్లారకట్ట లేచేప్పటికి రైల్లో వున్నాను. ఓ స్టేషనులో ఆగింది రైలు. కిందికి దిగాను. నా పెట్టె ఒక్కటే రైలంతా, ఇన్‌జన్ కూడా లేదు. నా పెట్టెలో ఓ ప్రక్కన ఎలెక్ట్రిక్ ఇంజన్ వుంది. అంతే.

అది చాలా పెద్ద స్టేషన్. పొట్టిలాగూ, బనియనూ, వేసుకున్నవారే. అందిరికీ ఒకటే బట్టలు, పోర్టరో, స్టేషనుమాస్టరో ఒకడు నుంచుని వున్నాడు ఆ స్టేషన్‌లో.

"కాఫీ ఎక్కడ ?"

"కాఫీ ? దొరకదు."

"ఎక్కడ దొరుకుతుంది ?"

"ఎక్కడా దొరకదు."

"రైలు ఇంతేనా ?"

"ఇంతే. ఎవరూ ఎక్కరు."

"ఎందుకు ఎక్కరు ?"

"ఏం పని ? ఏ వూరికి ఆ వూరికి స్వయం నిర్ణయం."

"ఆకలిగా వుంది."

"కొంచెం మజ్జిగ తాగండి."

"టీ !"

"అవన్నీ మానేశారండీ."

"కాఫీ, టీ ఎక్కెట్లు వుండాలి ?"

"అక్కడ గొర్రెల్ని మేపుతున్నారు."

రైలు బైలుదేరుతుంది రమ్మని నన్ను పిలుచుకుపోయినాడు డ్రైవరు. పదిగంటలకి నేనూ డ్రైవరు భోజనం చేశాము. టిక్కట్లకిగాని, భోజనానికిగాని డబ్బు ఇయ్యనఖ్ఖర్లేదు. మధ్యాహ్నం ఓ స్టేషన్‌లో ఒక నల్ల ఆయన ఎక్కాడు. తెల్లరంగు, చిరిగిపోయిన పాతసూటు, హాటు, ఎక్కడో చూసినమొహం. ఆయనతో సంభాషించాను. ఎప్పుడు ఈ విపరీత స్థితిని అర్థంచెయ్యగల మనిషి దొరుకుతాడా అని ఆతృతపడుతున్నాను. ఆయన పూర్వం కలెక్టరు. ఇంగ్లీషువాళ్ళు వెళ్ళిపోయినప్పుడు ఈయన వెళ్ళిపోలేదు, ఒక తెలుపు గొడ్లపడుచుమీది ప్రేమవల్ల. ఆ సంగతంతా నేను విస్కీబుడ్డి బైటికి తియ్యడం తోటే విరివిగా బైటపడ్డది. తేదీలు పోల్చిచూసుకోగా నన్ను నాలుగోసారికి ఖైదుకి పంపిన అధికారి ఈయనే. అందువల్లనే నాకా ముఖ పరిచయం, విస్కీగ్లాసు చేతులో పట్టుకుని, ముక్కుకి రాసుకుని, నాలిక తడుపుకుని 'విస్కీ, విస్కీ, ఎన్నేళ్ళకి విస్కీ' అని మూర్ఛలుపోతున్నాడు. అధికారం చేతులోలేదు గాని, వుంటే గవర్నమెంటుకి రాసి, ఒక వందయకరాల సుక్షేత్రం నాకు రాసి ఇచ్చివేసును.

"తాగుడు అసలు దొరకదా ఈ దేశంలో ?"

"ఎక్కడా ! ఒక ప్రభుత్వం వున్నతోద్యోగులకు తప్ప. వాళ్ళకీ అంతా స్వదేశసరుకు, అదీ రహస్యం, దయతలచి నాకోచుక్క పోస్తో వుంటారు పాతబారుమిత్రులు" అన్నాడు.

ఇంతలో షోలాపూరు వొచ్చాం. ఊరులేదు. పెద్ద స్టేషను అట్లానే వుంది. (I & II Class ladies waiting room) ఫస్ట్, సెకండ్ క్లాస్ లేడీస్ వెయిటింగ్ రూం. లో స్టేషన్ మాస్టరు తన గేదెల్ని కట్టేసుకున్నాడు.

"ఏమిటీ మార్పు ?" అన్నాను. నా సంగతంతా ఆయనతో చెప్పిం తర్వాత.

"ఏంలేదు. పల్లెటూళ్ళు స్వయం నిర్ణయమై పోయినాయి. పరిశ్రమలన్నీ కుటీరాలలో చేరాయి. మిల్లులు మూసేశారు. పెద్ద పెద్ద పట్టణాల్లో తిండిలేదు. బియ్యంకూడా పట్టణాలకీ ఎగుమతి మానారు. వాణిజ్యం అసలు లేదు. తిండిలేక అందరూ పల్లెటూళ్ళు చేరుకున్నారు."

"ఈ రైలూ..."

"ఒక్కరైలేమిటి; చూశారా ఆ కార్ల అస్తిపంజరాలు ! ప్రయాణం చెయ్యవలసిన అవసరం లేదు. డబ్బూ లేదు, ఎరువుబళ్ళు మాత్రం మిగిలాయి."

"మీరూ ?"

"నేను పిన్నులూ, ఇంగ్లీషు ఆటబొమ్మలూ, జలుబుమందూ అమ్ముకుంటున్నాను. మూసేస్తున్న ఓ షాపు కొనేశాను. కాని ఎవరూ కొనటంలేదు."

"ఎందుకు కొనరు ?"

"డబ్బులేదు"

"ఎందుకులేదు ? ఇంగ్లీషు దోపిడి ఆగిందికదా ?" -

"నాకు ఆర్థికశాస్త్రం రాదు. తిండికీ కరువులేదు. ఇంకదేనికీ డబ్బులేదు. ఈ స్వయం నిర్ణయంలో వర్తకం పడుకోడంవల్ల డబ్బు పుట్టటంలేదు."

మనిషికి అవసరాలు ఎక్కువ చేసుకున్నకొద్దీ ధనం ఎక్కువవుతుంది. తగ్గించుకొన్నకొద్దీ బీదతనం వొస్తుంది.

"ఇప్పుడు కాంగ్రెసేనా పరిపాలన ?"

"ఆ అదొక్కటే. ఇంకే పార్టీ లేదు."

"కమ్యూనిస్టులూ ?"

"కమ్యూనిస్టుల దెబ్బకి దడిసి, వాళ్ళ పద్ధతుల్ని కాంగ్రెస్ తానే ప్రవేశపెట్టడం మూలాన, వాళ్ళు కాంగ్రెసుతో కలిసిపోయినారు."

"మహమ్మదీయులు ?"

"వాళ్ళా ! ఈ స్వయం నిర్ణయ పద్ధతిలో వాళ్ళూ అణగారిపోయినారు. దున్నుకుంటేనేగాని తిండిలేదు. వొడుక్కుంటేనేగాని బట్టలేదు. కట్టుకుంటేనేగాని ఇల్లులేదు, పొద్దస్తమానం దున్ని, వొడికి, వండి, ఇంకా, ఏం పోట్లాడతారు? వాళ్ళెక్కడా కనపట్టంలేదు. పంచ లెగకడితేగాని, లాగులతో, గడ్డాలతో ఏం దన్నుతారు ? ఎద్దులతో పొలంలో స్నేహమై

వాటిని చంపడం మానేశారు. అదీకాక, మనిషికి రెండెద్దులూ ఒక ఆవూ కోటా. ఎంత నోరూరినా, ఆ ఎద్దుని వొండుకుంటే పొలం దేంతో దున్నుతాడు ?"

"ఇప్పుడు ఎవరు పరిపాలిస్తున్నారు ?"

"ఎవరూలేదు. ఎలెక్షన్లు ఏడేళ్ళ క్రిందట జరిగాయి. మళ్ళీ జరగవలసిన అవశ్యకత కనిపించలేదు. కౌన్సిలు సేషన్లులేవు. ఆ మంత్రులు అప్పుడప్పుడు ఆఫీకువొచ్చి, గవర్నమెంటు వొంటెద్దు బళ్ళలో ఇంటికి వెడతారు."

"కార్లూ....."

"పెట్రోలు తెప్పించరుగా. అదిగాక వేగంగా జరగవలసిన పనులేవీ లేవు."

"మరి హిందువుల పూజలూ దేవాలయాలూ ?"

"హరిజనులు ప్రవేశించడంతో తక్కిన హిందువులు మానేశారు, దేవాలయానికి వెళ్ళడం. అందువల్ల అవసరం కనపడక హరిజనులూ మానారు. స్ట్రిక్ట్ రేషన్‌వల్ల పండగలకి ఏమీ వొండుకోడానికీలేదు. ఇతరులకి పెట్టడానికీలేదు. ఎక్కడికి పోయినా అదే తిండి, పూజలు దేనికి చెయ్యడం ? ఏ ఆపదలూ, భయాలూ, వ్యాధులూలేవు. ప్రార్థించి తెచ్చుకోవలసిన ఆస్తులూ, ధనాలూ, గొప్పలూ ఏవీలేవు."

"కాఫీ దొరకదేం ?"

"మద్యపాన నిషేధంతో, కార్మికులకి కోపంవొచ్చి వోటుచేసి, పొగాకూ, కాఫీ, టీ, మాన్పించారు. కల్లు తాగనివాళ్ళని."

"మరి ఏం మిగిలింది !"

"ఇదీ" అన్నాడు చుట్టూ చూసి.

రైలాగితే దిగివెళ్ళాడు.

తోవపొడుగుతా దేశంలో సమృద్ధి కనపడుతోంది. ముష్టివాళ్ళూ బీదవాళ్ళూ కనపడరు. పాటలు పాడుతూ పొలాలలో పనిచేసేవాళ్ళూ, బాగా బలిసిన గొడ్లూ, చక్కని వూరిళ్ళూ కనపడుతున్నాయి. కాని ఏదో లోపం పెద్దలోపంవుంది. గాలిలో.

ఒకరోజు తెల్లారకట్టకి చేరుకున్నాను గొర్రెపూడి. టెలిగ్రాం అందిందట, మా బావ వొచ్చాడు రైలుదగ్గరికి. స్టేషన్‌లో ఎవరూలేరు. మా వాడి రెండెడ్ల బండీమీద నా పెట్టెలు పడేసి బైలుదేరాము. వెన్నెలగా వుంది.

మా వూరు స్వరూపమే మారింది. చక్కని గుంటలులేని రోడ్డుచుట్టూ, తోటలూ పైర్లూ, ఒక్క రవ్వ చెత్త. మురికి ఏమీలేవు. మా బావగాడుకూడా బనియనూ చెడ్డీ వేసుకుని నా డ్రస్సు వంక వింతగా చూస్తున్నాడు.

"అందరూ ఎట్లా వున్నారురా !"

"బాగానే వున్నాం."

"దేశమంతా సుభిక్షంగా హాయిగా వున్నట్టుంది ?"

"వుంది" అని మెల్లిగా మూలిగాడు.

వూరిదగ్గిరిగా వెళ్ళాము. ఈ లోపల నాసంగతంతా అడుగుతాడనుకున్నాను మా బావ, నన్ను కలుసుకోడం వాడికి చాలా సంతోషంగా వున్నట్టుంది కాని నాసంగతి ఏమీ అడగడం లేదు రాత్రంతా నిద్రలేక తల దిమ్మెక్కిన వాడిమల్లే వున్నాడు.

వూరిదగ్గరికి వొచ్చేటప్పటికి తెల్లారుతోంది. పాటలు పాడుకుంటో మొగవాళ్ళు పొలాలకి పోతున్నారు. ఆడవాళ్ళు గుమ్మాలు, వూడుస్తున్నారు.

"చాలా పెందరాళే లేస్తున్నట్టున్నారే !"

"అవును. పెందరాళే పడుకుంటారు.

ఇంటికి చేరుకున్నాము. వెంటనే మా బావ పొలానికి వెళ్ళిపోయినాడు. నాతో మాట్లాడే తీరుబడన్నాలేకుండా మా చెల్లెలు వూడవడం అంట్లు తోమడం మొదలైన పనులు చేస్తోంది.

"బైటికిపోవాలి" అన్నాను.

చెంబూ, నీళ్ళూ పారా చూపించారు.

"గాంధీగారి పాకీదొడ్లు పెట్టేశారా ఏమిటి ?" అన్నాను.

సిగ్గుతో తలొంచుకు వెళ్ళిపోయింది మా చెల్లెలు.

మా మేనల్లుడు బడికి తయారౌతున్నాడు.

"ఎన్నో క్లాసు చదువుతున్నావోయ్ ?"

తెల్లబోయి చూశాడు నా వంక.

"ఏమిటి ? అట్లా చూస్తావు ?"

"క్లాసు చదవడమేమిటి ?"

నా తప్పు తెలిసింది. క్లాసుని ఏట్లా చదువుతారు ?

"ఎన్నో క్లాసులో వున్నావు ?"

"వుండడమేమిటి ? క్లాసు చదవడమేమిటి ? నాలుగో క్లాసు వాడుకుతున్నాను."

"ఓ ? అదీ పెట్టారన్నమాట ! సరే. మీ బడికి వొచ్చి చూస్తాను."

"బళ్ళో వుండం."

"వుండక ?"

"పొలానికిపోతాము."

"పోయి ?"

"పండిస్తాము."

"అదీ పెట్టారన్నమాట."

"ఇది చూడు మామయ్యా" అని గర్వంగా ఒక అట్ట చూపించాడు. దానిమీద వాడి పేరూ, వయసూ $\frac{43^{1/2}}{62}$ I $\frac{39}{9}$ II $\frac{52+6}{4}$ III

"అంటే ?"

"ఒస్. ఇదేతెలీదా ? 62 నంబరునూలు $43^{1/2}$ గజాలు వొడికాను పోయిన పరీక్షలో 9 అంగుళాల లోతున 39 గజాలు దున్నాను అరగంటలో 4 నెలల్లో 52 వంకాయలు 6 వీశలు తూగేవి పండించాను అన్నమాట."

"నీ కేమన్నా పుస్తకాలు వున్నాయా ?"

"లేవు."

"రాయడం, చదవడం చెప్పరా ?"

"ఆరో క్లాసులో ప్రారంభిస్తారుట."

అంటో వెళ్ళిపోయినాడు.

చెల్లెలు పేడచేస్తోంది.

"పనిమనుషులు దొరకరా ?"

"దొరక్కేం ? ఆ మాట బిగ్గిరగా అన్నావంటే ఇరుగుపొరుగునించి గుమికూడతారు. ఈ పని లేకపోతే ఇంకేం తోస్తుంది ?"

వూరువెంబడి బైలుదేరాను చూద్దామని. అంతా శుభ్రంగా వుంది. కాని ఎవరూ బైట కనపట్టంలేదు మనుషులు. ప్రతి ఇంటోంచీ రాట్నాల ధ్వనీ, వంటల అట్టహాసమూ వినబడుతోంది, ఇళ్ళకి తలుపులు లేవు.

"ఈ వూళ్ళో హెూటలు లేదా ?"

"లేదు. ఎందుకు ? మా ఇంటో భోజనంచేస్తారా ?" అని ఆశగా అడిగాడు ఆ పెద్దమనిషి.

""కాదు. కాఫీ, ఇడ్లీ....."

"ఏమటివి !"

"ఓ, భోజనశాల హెూటలువుందా ?"

"ఎందుకు హొటలు ? ఎవరి ఇంటోనన్నా భోజనం చెయ్యవొచ్చు. ఆఫీసులో చెపితే సరికాని ఎవరుచేస్తారు ?" అన్నాడు మళ్ళీ దిగులులోపడి.

ఆ వూరికంతా ఒకటే ఆఫీసు. అంటే ఒక స్టోర్సు. ఆఫీసు ఎప్పుడూ మూసే వుంటుంది.

అక్కడో గుమాస్తా ఆవాలు లెక్కపెడుతున్నాడు.

"ఏమిటది ?" అన్నాను.

"ఇంకేం పనిలేక...... మీరేనా ఈ వూరికి కొత్తగా వొచ్చినవారు ?" అన్నాడు వింతగాచూసి దిగులుపడుతూ.

"చెప్పాడులెండి మీ బావగారు" అని ఆవాలు లెఖ్కపెడుతున్నాడు మళ్ళీ.

"ఓ వంద కుప్పగాపోసి."

"ఏమన్నా కొనడానికి వొచ్చారా ? తీసుకోండి కొలుచుకుని, డబ్బు ఇక్కడ పడెయ్యండి" అన్నాడు.

ఆ వూళ్ళో పండనివి, చింతపండు, బెల్లం, మెంతులు, ఉల్లిపాయలు మొదలైన సరుకులు వున్నాయి.

నిర్జనమైన వీధుల్లో అట్లా తిరిగి ఇల్లు చేరుకున్నాను. మా బావ వొచ్చాడు స్నానంచేసి భోజనానికి లేచాము. భోజనం మామూలుగానే వుంది. వంటింటో ఒక బోర్డు వుంది. దానిమీద,

అన్నం - అర్ధశేరు - 200 కాలరీలు.

పప్పు - 8 తులాలు - 50 కాలరీలు.

వంకాయకూరా - 8 తులాలు - 10 కాలరీలు.

గోంగూరపచ్చడి - 4 తులాలు - 2 కాలరీలు.

గేదె పెరుగు - 12 తులాలు - 100 కాలరీలు.

అని వ్రాసి వుంది.

"ఏమిట్రా ఇది ?" అన్నాను.

"అంతే సంగతి. అన్నీ కాలరీలే వొప్పుకుంటారు మనిషికి."

"ఎక్కువ తింటే...."

"అంతే ఇస్తారు సామగ్రి.

"ఈ రాత ఎందుకు ?"

"వొచ్చి చూస్తారు ఆహార ఆఫీసరు. అందుకని అందరూ 11, 12 మధ్య భోజనం చేసితీరాలి."

"మనకి కావలసినవి కొనుక్కుంటే....."

"ఎక్కడ కొంటావు ? అన్నీ కొనుగోలు సంఘాలలోంచి సప్లయి. వర్తకులూ దుకాణాలూ లేవు. ఒక్క గవర్నమెంటు స్టోర్సులోనే దొరుకుతాయి. వంటవొస్తువులు అమ్మరు. కావలసినదానికన్న ఎక్కువ పండించకూడదు."

"తక్కువపండే ప్రదేశాలలో ?"

"అన్ని ఇరిగేషన్ ప్రాజెక్టు వల్ల అన్నిచోట్లా పండుతాయి. పండనిచోట్లకి గవర్నమెంటు ఫార్ము నించి సప్లయి."

"చాలా గొప్ప ఏర్పాట్లు చేశారే !"

"అవును."

"పోనీ ఎక్కువ పండించుకుని. ఎక్కువ తినకూడదా ?"

"భూమి ఏదీ ! అంతా సరిగా పంచేశారు."

"మరి కొత్తవ్యవసాయ పద్ధతులమీద..., ట్రాక్టర్ ఎరువులూ అవీ పెట్టి, పండించ కూడదూ ఆమెరికాలో మల్లే ?"

"ట్రాక్టర్ మెషీన్లు. వీల్లేదు. ఎక్కువగా పండించి ఏం చేసుకోము ? ఎవరిపంట వారికే వుంది.

"మీరే తింటేనేం ?"

"తప్పకండా అవసరమైనదానికన్న అనుభవించకూడదని రాజకీయనియమం."

మధ్యాహ్నం వొంటిగంటకి వాళ్ళు బైలుదేరి నన్నూ రమ్మన్నారు. రానన్నాను. హాజరు తీసుకుంటారు. ప్రతిమనిషి వెళ్ళి తీరాలన్నారు.

"ఎక్కడికి ?"

"టౌను హాలుకి."

"ఎందుకు !"

"కాలక్షేపం."

ముందు ఒకతను హిందీలో భారతమాతని ప్రార్థించాడు. తరువాత ఆ వూరికవి తాను మినుములమీద రాసిన పద్యాలు వినిపించాడు.

తరువాత ఒక యోగప్రదర్శనం, వ్యాయామ ప్రదర్శనం ఆ వూరివాళ్ళు చూపించారు. మా బావ కునికిపాట్లు పడుతున్నాడు.

"చూడవేంరా ?"

"రోజా ఇదే ! ఎన్నేళ్ళు చూడను ?"

తరువాత ఓ కథకుడు, కాకిమీద కథ చదివాడు.

రేడియో తిప్పారు.

ప్రార్థనపాటా, పంటల్ని గురించి సలహాలూ, తరువాత నీతి ఉపన్యాసాలూ, రైళ్ళ రాకపోకలూ, కొన్ని లాలిపాటలూ, పతివ్రత పాటలూ, తరువాత దేశవార్తలలో, ఉద్యోగస్తుల ఆరోగ్య విషయాలు చెప్పారు. అందరూ నిద్రగా దిగులుగా కూచునివిని తలవొంచుకుని ఇళ్ళకి వెళ్ళిపోయినారు. సాయింత్రం నాలిగింటికల్లా మొగవాళ్ళు పొలాలకి వెళ్ళిపోయినారు. ఆడవాళ్ళు పశువులదాణాలూ, బట్టలు వుతకడాలూ, వంట ప్రయత్నాలూ చేస్తున్నారు. సాయంత్రం షికారు వెళ్లాను గాని వూళ్ళో పిల్లలైనా కనపళ్లేదు. రాత్రి ఏడింటికీ ఇల్లు చేరకున్నాను.

ముందు మేనల్లుడు వొచ్చాడు. నేను పెట్టె సద్దుకుంటో వుంటే తానెప్పుడూ చూడని వొస్తువుల్ని చూసి అవేమిటని ప్రశ్నిస్తున్నాడు.

"ఏం చదివావు ఇవాళ ?"

"చదవడమేమిటి ? చదవడం."

"చరిత్ర నేర్చుకుంటారా మీరు ?"

"నేర్చుకుంటాం."

"ఏం చరిత్ర ! అక్బరు ఎవరు చెప్పు."

"విన్నానులే అక్బరూ, అశోకుడూ, విక్రమాదిత్యుడూ, కృష్ణదేవరాయలూ వీళ్ళందరూ బుద్ధి తక్కువవాళ్ళు. బీదల్ని దోచుకున్నారు. యుద్ధాలు చేసి ప్రజల్ని చంపించారు. పంటల్ని నాశనంచేశారు. ధనికుల్ని ఇంకా ధనికుల్ని చేశారు."

"అయితే మీరు చదివే చరిత్ర ఏమిటి ?"

"విప్లవయోధులూ, కర్షకవీరులూ....."

"ఎవరు వాళ్లు ?"

"వాళ్ళ పేర్లు తెలీవు, మొదట ఎవరు విత్తనాన్ని నాటారు ? ఆవునించి పాలుతీసి పెరుగు చేశారు ? ఇట్లాంటివి. పత్తినించి నూలు తీసిందెవరు ? వాళ్ళూ అసలు గొప్ప ధన్యులు."

"ఎవరు వాళ్ళు ?"

"అదే రీసర్చి చేస్తున్నాము."

"ఎట్లా ?"

"చేస్తాం. అంటే ఆలోచిస్తో వుంటాము."

"వుండి ?"

"ఆలోచిస్తాము, ఎప్పటికో కొత్తచరిత్ర సృష్టిస్తాము."

"పోనీ - సయన్సు నేర్చుకుంటారా ?"

"ఆ"

"ఎట్లా ?"

"చూస్తాం, పరిశీలిస్తాము."

"ఏం చూస్తారు ?"

"అన్నీ, ఆకాశం, అడవులు, పైర్లు, పిల్లులు."

"చూస్తారా ? ఇదివరకు చూడలేదా ?"

"ఇప్పుడు పరిశీలిస్తాం."

"ఎట్లా ?"

"అట్లా చూస్తాం. మిడతని చూస్తాం. అట్లా - చూస్తోవుంటాం. మిడతకి కాళ్ళున్నాయి, కడుపువుంది, కీళ్ళున్నాయి, ఇట్లా - మఱ్ఱిచెట్టుకి వూడలున్నాయి. ఇట్లాంటివి తెలుసుకుంటాం. అన్నిట్లోకి ముఖ్యం పత్తిమొక్క."

"పత్తిమొక్కని పరిశీలించి ఏం తెలుసుకున్నావు ?"

"పత్తికాయలోంచి పత్తివొస్తుందని."

"అది తెలీదా ?"

"పూర్వం మీరు చదివేవారు, ఇప్పుడు చూశాము. ఆకాశం నీలంగా వుంటుంది. ఎంత వేడిగా వుంటుంది ? ఇల్లాంటివి."

"ఏమన్నా లెఖ్ఖలు చేస్తారా ?"

"ఆ. గంటకి ఎన్నిగజాలదూరం ఎంతనూలు ఎంతబట్ట అవుతుంది?"

"డబ్బులెక్కలు చేస్తారా ?"

"అలాస్కాలో కూలీలు ఎంత సంపాయిస్తారు ? వాళ్ళకి రోజుకి ఎంత ఖర్చు ? ఎంత తగ్గించడానికి వీలుంది ?"

"అలాస్కా ? ఎక్కడ వుంది ?"

"అదఖ్ఖర్లేదు."

"భూగోళం చదవరా ?"

"చదవం. చూస్తాం. ఈ కాలవ అవతల ఏముంది ? కుమ్మరి కుండలు చేస్తాడు. ఈ వూళ్లో కాకులు వుంటాయి. ఇవన్నీ."

ఇంతలో నన్ను భోజనానికి పిలిచారు.

ప్రతి ఇంటిలోనూ ఎలెక్ట్రిక్‌లైట్లు, శుభ్రంగా వున్నాయి ఇళ్లు. పాత ఆచారాలన్నీ పోయినాయి.

భోజనమైనాక వరండాలో కూచున్నాము నేనూ మా బావా. కొత్త మార్పుల్ని గురించి చెపుతున్నాడు దిగులుగా. కుర్రాడు కూచున్నాడు రోడ్డుకేసి చూస్తో. ఇంతలో ఒకాయన వొచ్చాడు. ఆయన ఆ వూరి కంతటికీ అధికారి. కొత్తగా నేనువొచ్చాను గనుక నా సంగతి రాసుకోడానికివొచ్చాడు. దేశానికి వొచ్చిన ఈ మార్పుసంగతి చాలాసేపుమాట్లాడుకున్నాము. పూర్వకాలం వుండే శారీరక, మానసిక వ్యాధులు చాలావరకు తగ్గాయి. ఈర్ష్యలు, పోటీలు, ముందు ఎట్లా బతకడమనేభయం. పిల్ల లేమౌతారనే ఆదుర్దా, ధనార్జన, ధనం కూడపెట్టడం, ఆస్తి సంపాయించడం ఇటువంటి బాధలన్నీ పోయినాయి నిశ్చయంగా. అధికారులకి బానిసత్వం, ప్రభుత్వభయం, నీచత్వం, మోసం మొదలైనవి లేనేలేవు.

"అంటే రామరాజ్యం - భూలోక స్వర్గమన్నమాట ?" అన్నాను.

"ఊఁ" అని మూలిగాడు.

"ఏం ?" అన్నాను.

"స్వర్గం కూడా ఇట్లానే వుంటుందేమోనని భయం" అన్నాడు మా బావ.

"ఏమీ ? అదేకదా మనం కలలుకన్నది ? మతాలన్నీ ఆశపెట్టింది? నిరంతరశాంతి, ఈ భూమిమీద, జీవితపుజ్వరం తరవాత ఆలోకంలో శాంతి అనేకద! ఆ శాంతి ఇక్కడ కలిగితే ఇంకేం కావాలి."

"అవును. ఇక్కడ ఈ లోకంలో అశాంతీ, తీరని కోర్కెలూ వున్నతకాలం, అవన్నీ ఆ లోకంలో వుండవని, సత్యం, శాంతి, సౌఖ్యం ఇవన్నీ అక్కడ వుంటాయని కలలు కన్నాము. కాని అవన్నీ ఈ లోకంలోనే లభ్యమైతే, కలలు కనడానికి ఏమీ మిగలలేదు.

"నేను చూసిందేమిటంటే, ఇంతశాంతి, ధర్మం, ఏర్పడినా మనుషుల్లో ఉత్సాహమూ, కళా, కనపడవేం ? ఏదో నిద్రపోతున్నట్టూ, ఏం చాతగాక ఇటూ అటూ వెతుకుతున్నట్టు పదేళ్ళమట్టి పంజరాల్లో కాలం గడిచిన పిట్టల్లాగ కనపడతారేం మనుషులు. ఎంతకాలంనించి కలలు కన్నాం ఈ శాంతి కోసం?"

"కాని పనిభారం పొద్దస్తమానం పని."

"ఎక్కువ పనివున్నట్టు లేదు" అన్నాను.

"లేదు. కాని ఉన్నపని భారం. పనిలోంచి, పని తప్పించుకునే ఆశవుండాలి. గానుగ ఎద్దుమల్లే జన్మ అంతా ఇదే అని అనుకుంటే, పని భారమౌతుంది. ఎంత కొంచెమైనాసరే. పూర్వం కుర్రాడు II ఫారం చదివేశాడు. పై క్లాసులకి వెళ్ళినా వెళ్ళకపోయినా, వెడతాం. మార్పు వుంటుంది అనే ఆశ వుండేది. జీవితమంతా ఇవే చదవాలని నిబంధనవుంటే ఏమవుతాడు ? మానవ స్వభావం విచిత్రం. దాన్ని అంకెలలోకీ ఫార్ములాలలోకీ మార్చి యోచించడం బుద్ధితక్కువ, పనికావాలి. పనీ అక్కర్లేదు. ఇప్పుడు మనిషికి పనితక్కువ. పనికావాలని వుంటుంది. కాని ఉన్నపని భారం."

"కాని సరదాలు లేవు. పాడతారు' కాని అదీ భారంగానే." "పత్రికలు, పుస్తకాలు, సినిమాలు, పాట కచేర్లు, ప్రదర్శనలు, ప్రయాణాలు ఇవన్నీ ఏమైనాయి."

"మొదలు డబ్బు తక్కువ. రెండోది, కీర్తి. వానిటీ, మెప్పు, ఇట్లాంటివి కొన్ని అవసరం మనుషులకి. ఎందుకుపాడాలి? నాటకాలాడాలి ? ప్రదర్శించాలి? ఘనతకి. ఇప్పుడు చూస్తాం. కాని ఘనతనివ్వడం. నీకది చాతనవును. ఐతేనేం. మాకెందుకు అనిపిస్తుంది. అందువల్ల ప్రోత్సాహం లేదు.

అన్నిటికన్న, జీవితానికీ కళకీ సంబంధం వుంటేనేగాని కళని అనుభవించలేము. ఈ జీవితంలోంచి ఏ కళారాదు. స్ట్రగుల్. యత్నం వుండాలి. ఎవడన్నా కళను కల్పించినా, అది ప్రజలకు రుచించదు.

ఆకలివుంటేగాని భోజనంరుచి అనుభవించం. బిచ్చగాడికైనా కలలు ఇంకోకానీ ఎక్కువ దొరుకుతుందని, దొరికితే సంతోషం, ఈ జన్మలో ఏం లేకపోతే, ఆ లోకంలో, వొచ్చేజన్మలో, పల్లెటూళ్ళనించి ఏడాదికోసారైనా పట్టణానికిపోయి, ఓ రెవిక కొనుక్కోడం, competition కాంపిటేషన్ యీర్ష్య, వ్యభిచారం ఇవన్నీపోతే జీవితం ఇట్లా అయింది. కుర్రాడికీ తండ్రికీ కూడా ఎన్ని కలలు, పెళ్ళిళ్ళు కట్నాలు, పోయింది ఆ కాలం.

పూర్వం సర్వసంపన్నుడైన వాడికి జీవితం ఎంత అర్థవిహీనంగా వుండేది. ఏం తోచేదికాదు. యత్నమూ, కోర్కె, ఆశయమూ లేకపోవడం వల్ల ఇప్పుడు ఆ తోచకపోవడం, అర్థంలేకపోవడమనే బాధ సర్వ సామాన్యమయింది. ఇప్పుడు సినీమాలు ఎవడూ చూడడు, ఆ సినీమాలలో ఏ బాధలూ, ఏ ఆశయాలు, ఏ అందాలు చూపినా, వాటికీ జీవితానికి సంబంధంలేదు. ఆ కారణం, ఆ బాధలు వొస్తాయని భయము లేదు. ఆ అందాలు చిక్కుతాయని ఆశాలేదు.

"మరి రొమాన్సు ఏమయింది ? వ్యభిచారమన్నా లేదా ?"

"అదీ అణగారిపోతోంది. దేహాలు అమ్ముకోవలసిన అవసరం లేదనుకోండి. జీవితపు

రంగులమీదా, రహస్యాలమీదా ఎప్పుడు ఉత్సాహం తగ్గిందో అప్పుడే ఈ యత్నాలన్నీ తగ్గేట్టున్నాయి."

"ఏం జరిగిందంటారు ?"

"ఏం లేదు. కొడుక్కి పాతికేళ్ళువొచ్చి చాలా అప్పుల్లోకీ తగాదాల్లోకీ, జూదాలకీ దిగాడనుకోండి. అతనిమీద జాలిపడి తండ్రి, పిల్లవాడివిగా ఉన్నప్పుడు ఎంతశాంతంగా సంతోషంగా, నిర్మలంగా వుండేవాడివి !" అని బలవంతంగా తండ్రి బొమ్మలూ అవీ ఇచ్చి ఆడుకోమంటే అతనేమౌతాడో దేశమంతా అట్లా ఐనట్టుంది" అన్నాడు.

◆ ◆ ◆

రచనాకాలం : 1947

ప్రచురణ : (ఆత్మార్పణ కథల సంపుటి), ప్రజాప్రచురణలు